

Folkhögskole Veteranen

NR 2 2018

Valrörelse - Hat eller Hopp

Björn Grip

Strategierna för valrörelsen har lagts fast i respektive parti. "Lilla valrörelsen" är i full gång och avslutas i början av juli med Almedalsveckan. Kommentatorer och ledarskribenter lägger pannorna i bekymrade veck. Opinions-siffrorna pekar på ett dramatiskt annorlunda politiskt läge efter nästa val, där de rödgröna partierna får vara nöjda om man tillsammans når upp till 40 procent. Borgerligheten lär enligt opinionsinstituten få ungefär samma resultat. Detta förutsatt att småpartierna klarar fyraprocentsspärren. Sverigedemokraterna når nya rekordhöjder, det är ingen omöjlighet att man dubblar sitt tidigare valresultat och blir största parti, spår institut och förståsigpåare.

Det som är svårt för en annan att begripa är att nästan alla har anammat den verklighetsbild som drivits fram av Sverigedemokraterna och deras media, Samhällsnytt, Avpixlat med flera. Migrationen är då roten till alla problem, grovt och sexualiserat våld eskalerar, antalet utanförskapsområden i förorterna blir allt fler, orimligt höga belopp av skattebetalarnas pengar betalas ut till lata invandrare som har kommit till Sverige därför att här finns det bidrag av olika slag att hämta ut, utan att det ställs krav. Den svenska identiteten, vilken den nu är, är hotad när främlingar med annan religion och tradition blir allt fler. Ja ni känner igen bilden som förmedlas. Nyhetsreportrarna i media söker framför allt och allt mer nyheter i polisrapporterna, delvis därför att det är en relativt enkel källa att leta fram. I sociala media härskar trollfabrikerna med mer eller mindre osannolika budskap och ett hat mot invandrare, feminism och radika-

lism som blir allt grövre. Jag tittade nyligen på SD:s valfilm, där Jimmie Åkesson tecknar en bild av ett Sverige som hotas av horder av invandrare som okontrollerat väller in över Sveriges gränser. Filmen är suggestiv men förfärlig i sin onyanserade ensidighet.

Det tragiska är att socialdemokrater, moderater och kristdemokrater, i viss mån även liberalerna, har lagt upp sin valstrategi utifrån den här bilden. Det leder till att frågor som migration, brott och straff, fler poliser, identitet och Sverigebild får dominera valdebatterna. Och rädslorna griper omkring sig bland människor.

Nu börjar dock allt fler etablerade skribenter och opinionsbildare ändå ifrågasätta den bild och den debatt som grundar sig på hat, misstänksamhet och rädslor.

Rekordsiffrorna vi inte får prata om i Sverige, skriver DN:s chefredaktör Peter Wolodarski, och lyfter fram att andelen sysselsatta aldrig varit så hög som nu, att även invandrare nu kommer in på arbetsmarknaden, och att arbetslösheten har pressats ner betydligt. Den verkligheten har knappast fått särskilt stort utrymme i massmedia eller för den delen på sociala media. Det är obegripligt att inte socialdemokraterna kraftigare lyfter fram dessa politiska framgångar som ansågs helt realistiska när målen sattes upp 2015.

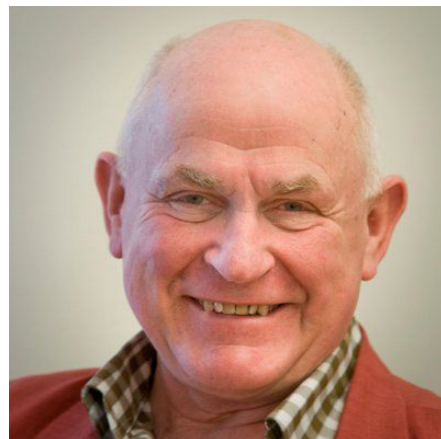
Sven-Eric Liedman, professor i idéhistoria efterlyser i Göteborgsposten en politisk debatt där klassklyftorna lyfts fram, där höger och vänster bryts mot varann och där identitetspolitik och rasideologier nagelfars kritiskt. Och hans professorskollega, Bo Rothstein, är

bekymrad över att inte debatten handlar om visioner om framtiden som kan ge människor hopp, som idén om *Folkhemmet* en gång på trettio-talet kunde ge människor, en förhoppning om att politiken kan förändra tillvaron.

I DN häromdagen, 27/5, kunde man läsa ett upprop undertecknat av Antje Jackelén, Svenska kyrkan, Björn Eriksen, ordförande Riksidrottsförbundet samt ytterligare fyra ledande företrädare för de största civilsamhällsorganisationerna. Rubriken är *Hatet vinner terräng – nu måste politikerna besinna sig*.

Innehållet i artikeln lyfter fram vikten av att kämpa för delaktighet och gemenskap, för inkludering och innanförskap. Man vädjar till politikerna att föra en respektfull dialog och att samarbeta och nyttja föreningsliv och folkrörelser. Man avslutar med att lyfta fram civilsamhällets organisationer som en kraftfull motor som värnar och tar ansvar för en inkluderande samhällsutveckling.

Kanske är det här, i samarbetet mellan politiken och folkrörelserna inklusive folkbildningen, som formerandet av en hoppfull vision om framtiden ska sökas.

FOLKHÖGSKOLE VETERANEN

MEDLEMSBLAD
FÖR FOLKHÖGSKOLANS
VETERANFÖRENING

www.vetfolk.dinstudio.se

Nummer 2
ÅRGÅNG 18
Juni 2018

Medlem i föreningen blir du genom att betala in medlemsavgiften 250 kr per år till Folkhögskolans Veteranförening plusgirokonto 400 28 34-2
Glöm inte att ange namn och adress!

Innehåll

Valrörelse - Hat eller Hopp	1
Många ljus i födelsedagstårtan!	2
En planerad studieresa till Tanzania hösten 2018	2
Siri, Vera och Berta	3
Sagan om Nelly Sachs	5
Naturen fortsätter att gäcka oss	7
Vad är det du säger? Ett seminarium om sanning, hopp och vilja	8
Folkhögskolan på den europeiska marknaden - om folkbildning och SeQF	9
Veteranträff i Gamleby 17 april 2018	9
Det röda Brunnsvik	10
Regional träff på Österlens folkhögskola	11
Enkät våren 2018	11
Hundra år 1968 - och vad hände sen?	12

Redaktionskommitté

Urban Lundin
urban.lundin@folkbildning.net

Tore Mellberg (layout)
tore.mellberg@folkbildning.net

Föreningens postadress (ordförande)

Folkhögskoleveteranen
c/o Björn Grip epost
Sturegatan 9B bjorn.grip@hotmail.com
614 32 Söderköping tel 070-540 95 79

Kassör

Kent Jonelind epost
Marielundsvägen 7 kent.jonelind@gmail.com
824 31 Hudiksvall tel 070-550 37 59

Många ljus i födelsedagstårtan!

Stellan Boozon

De tre första svenska folkhögskolorna startade sin verksamhet 1868. Innevarande år 2018 har alltså svensk folkhögskola verkat i 150 år, vilket uppmärksammas dels lokalt, inte minst på Hvilan, Önnestad och Lunnevad, men också på riksplenet.

Den 1 november arrangeras *Folkhögskoleforum* i Lärarnas hus på Stora Essingen i Stockholm, en heldag med seminarier i skilda ämnen där vår Veteranförening medverkar med ett som rör folkhögskolan och demokratin.

Mer information i septembernumret av Folkhögskoleveteranen.

Och i Folkbildningsrådets lokaler var det redan den 26 april release för och presentation av ett innehållsrikt verk om folkhögskolan, omfattande arton artiklar författade av tjugioåtta forskare och folkbildare.

Det är *Föreningen för Folkbildningsforskning* som i år ägnar hela sin Årsbok 2018 åt folkhögskolan i en större satsning än vanligt. Volymen är dubbelt så omfattande som föreningens årsbok brukar vara (närmare 400 sidor), och ägnas alltså dessutom detta år helt åt ett enda tema, svensk folkhögskola.

Boken inleds med en sammanfattning av den svenska folkhögskolans historia de första hundra åren, 1868-1968, författad av Kerstin Mustel. Därefter följer sjutton bidrag med huvudsakligt fokus på folkhögskolans utveckling under de senaste femtio åren.

Forskningsbaserade texter som syftar till att förstå och förklara folkhögskolans förändringar varvas med texter som bygger på mångåriga erfarenheter i folkhögskolepraktiken. Texterna är organiserade i fyra övergripande teman: *Folkhögskolans moderna historia 1968-2018* (fyra bidrag, bl a ett av Signild Håkansson), *Frihet och styrning* (tre bidrag, bl a ett av Bernt Gustavsson), *Pedagogisk tradition och förändring* (fem bidrag, bl a ett av Sam Paldanius) samt *Perspektiv på folkhögskolan i samtiden* (fem bidrag, bl a ett av Berit Larsson).

Redaktörer för Föreningen för folkbildningsforskning Årsbok 2018, som bär titeln Folkhögskolan 150 år, har varit Ann-Marie Laginder, Eva Önnesjö, Irma Carlsson och Erik Nylander. Den kan beställas på nätet genom Bokus och Adlibris till ett pris av cirka 200 kronor.

En planerad studieresa till Tanzania hösten 2018

berättade vi om i förra numret. Allt var sant utom årtalet. Resan har flyttats fram i tiden till hösten 2019. För inbjudan står Föreningen Karibu Sverige, KSA och Folkhögskolans Veteranförening.

Resans innehåll

Förutom att besöka FDC och nationalparker är tanken att också träffa Karibu Tanzania Organization, för att höra mer om vad man gör på en FDC. I Dar es Salaam vill vi besöka Tanzania Teachers Union, (TTU), Institute of Adult Education, (IAE) och svenska ambassaden. Vistelsen i Tanzania är planerad att vara ca två veckor.

Har du frågor?

Kontakta Rikard Lilljeqvist
rikard.lilljeqvist@folkbildning.net
0702 19 86 01
eller Ebbe Andersson
ebbe.andersson@folkbildning.net
0705 46 48 35 eller gå in på

Siri, Vera och Berta

Hans Lundén

Under tolv, tretton års tid var jag kursledare för Svenska Institutets sommarkurs "Sverige nu" på min folkhögskola. Den vände sig till utländska översättare av svensk litteratur och lärare i svenska vid olika universitet världen över. Tomas Tranströmer, Sara Lidman och Ylva Eggehorn pratade om sin litteratur, Oloph Peterson och Stig-Björn Ljunggren pratade politik. Ulrika Knutson pratade om röda stugor och DN:s konstkritiker Ingela Lind kom med diabilder i en plastpåse. Utöver att guida på bussturer och visa slottet och stan hade jag också föreläsningar om svensk musik och arkitektur. Efter kursen fick jag ta del av utvärderingarna. Jag klarade mig ganska bra, deltagarna var i allmänhet nöjda med mina insatser. Men ett år var det en amerikansk kvinna som var missnöjd med mina föreläsningar och det är naturligtvis hennes utvärdering jag kommer i håg och fortfarande hänger upp mig på. Jag borde ha pratat mycket mer om svenska kvinnliga arkitekter och tonsättare.

Hade jag pratat om konst eller författarskap hade det varit lättare men just kvinnliga svenska arkitekter och tonsättare under nittonhundratalet var det inte så gott om så att de skulle kunna utgöra hälften. Då hade jag ändå nämnt Alice Tegner, Elfrida Andrée och Karin Malmförsling bland tonsättarna och Lena Larsson och Leonie Geisendorf bland arkitekterna. Så för att gottgöra mina tidigare försummelse ska jag nu försöka att berätta lite om tre svenska kvinnor som har betytt mycket för den svenska konstens utveckling under nittonhundratalet. Siri Derkert, Vera Nilsson och Berta Hansson.

De hade mycket gemensamt, de var mycket självständiga, ensamstående, politiskt engagerade och fick arbeta hårt för att så småningom nå framgång. Gemensamt för de tre är också intresset att gestalta barn i sin konst.

Siri Derkert föds 1888 i en stor och ganska välbärgad familj i Stockholm. Hon inleder studier vid Kungliga Konsthögskolan 1911 men avslutar sina studier ganska snart i protest mot de rådande förhållandena. Manliga och kvinnliga elever undervisas för sig och

de kvinnliga eleverna får inte teckna nakna manliga modeller. 1913 beger hon sig till Paris med några kvinnliga kollegor och får kontakt med den kubistiska konsten som sedan dess inspirerat henne. Troligen får hon då se verk av Pablo Picasso. Väninnorna gör också en resa till Nordafrika. Återkommen till Paris träffar hon den finländske konstnären Valle Rosenberg och får med honom sonen Carl(o). Sonens födelse hålls hemlig för hennes familj i Stockholm och Carlo lämnas till en italiensk familj. Tillbaka i Stockholm ägnar sig nu Siri åt både dansföreställningar och mode-teckningar. 1917 träffar hon konstnären Bertil Lybeck och under sin tid med honom får hon två barn, Liv 1918 och Sara 1920. Paret Siri och Bertil är gifta mellan 1921 och 1923 för att ge barnen legitimitet men förhållandet blir ganska kortvarigt. Hennes tre barn finns nu på fosterhem, Carlo i Italien, Liv och Sara i Danmark. Så småningom hämtar hon hem barnen och står som ensam försörjare. 1931 får hon sin första permanenta bostad på Lidingö och ägnar sig i sin konst framför allt åt att avbilda de egna barnen. Dottern Liv utvecklas också till konstnär men dör i tuberkulos 1938 vilket är en stor sorg för den ensamstående modern. Från 1943 besöker hon Fogelstadskolan i Julita och där får hon tillbaka livslusten och målarglädjen. Där porträtterar hon Elin Wägnér, Honorine Hermelin och Elisabeth Tamm. På folkhögskolan i Mariefred hängde porträttet av Elise Ottesen Jensen som krävde noggrant iakttagande innan den lilla spensliga kvinnan dök fram ur de många virrvarriga linjerna. Jag kunde aldrig gå förbi hennes porträtt utan att stanna till och begrunda. Där fanns också hennes porträtt av den politiska vännen och grannen på Lidingö Naima

"Tyst vår", Siri Derkert

Konsthörnan

Hans Lundén

Wifstrand. På 50 - 60 talen slår Siri Derkert igenom och blir en omtalad konstnär inte minst för sina 145 meter långa ristningar i naturbetong på Östermalms tunnelbanestation. Det var nog många Östermalmsbor som förundrades och upprördes över både Internationalen och Östen Undén eller Alva Myrdal. I en film kan man se hur Siri iförd regnrock och gummistövlar arbetar nere i de mörka tunnarna. Vid biennalen i Venedig 1962 utses Siri Derkert 74 år gammal att representera Sverige. Hennes sondotter Tora har berättat att de vid tågresan ner till Venedig delade sovkupe med två äldre damer och att Siri mycket bestämt sa åt de fina damerna: Sitt still när jag ritar av er! Siri Derkert dog 1973.

Vera Nilssons liv har stora likheter med Siris. Hon föds samma år, alltså 1888, även hon i en ganska välbärgad familj. Hon studerar i Paris för Henri Le Fauconnier och blir inspirerad av både kubism och expressionism. Hennes linje blir kubistisk och hennes färg expressionistisk. Hon studerade även för den ryska konstnärinnan Marie Vasilieff. Den ryska baletten i Paris gjorde också intryck på henne liksom en utställning med Van Goghs konst. 1918 debuterar hon på De unga och får god kritik av kritikerna medan allmänheten tycker att hennes expressionistiska barn ser missbildade ut.

1919 far Vera Nilsson till Spanien och mötet med El Grecos konst blir be-

tydelsefullt. I januari 1922 föds dottern Catharina, men som alltid kallas Ginga. Ginga blir nu ett av hennes vanligaste och mest älskade motiv. Första steget, Ginga dansar eller Lillan med leksakerna. Några av Vera Nilssons bästa målningar förstörs i en brand på fartyget La Plata på väg till biennalen i Sao Paolo.

Vera Nilsson är liksom Siri Derkert ensamstående eller kanske man ska säga enastående mor. I dag väcker det inte så stor uppmärksamhet som det gjorde på 20-talet. Det gällde att försörja sig på sin konst. I konsthandlaren Gösta Olsson vars porträtt också hängde på folkhögskolan hade hon en hängiven

"Händer", Vera Nilsson

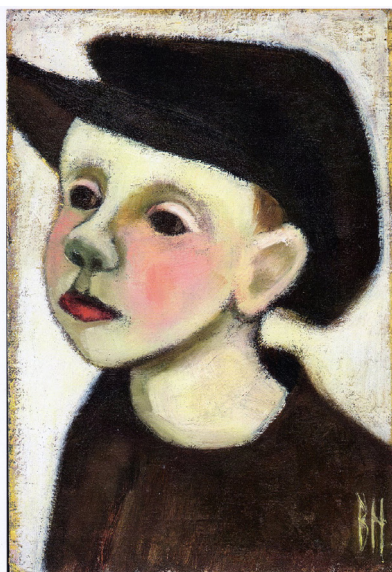
beundrare och välgörare som inköpare av hennes konst. Men hon kallade honom "en fiende". Vera Nilssons lever ett i ordets mening mycket rörligt liv. Hon bor i Danmark, i Stockholm, i Småland, på somrarna på Öland. När hon är med Ginga i Paris får hon höra att små barns lungor far illa i de sotiga storstäderna och då får Vera till Sverige och mormor får ta hand om Ginga medan Vera målar klart sina verk i Paris. När hon kommer "hem" till Sverige igen känner Ginga inte igen sin mor. Liksom Siri blir Vera en etablerad konstnär på 50-talet och får en rad offentliga uppdrag. En frescomålning "Sagan om solen och stormen" finns i Västertorps skola dit jag gick för mina pianolektioner. En ännu större fresk finns på Djurgårdsskolan i Eskilstuna. "Händer" är ett lämpligt motiv i hantverksstaden Eskilstuna. Liksom Siri Derkert är Vera Nilsson engagerad i fredsrörelsen och kvinnokampen och är "vänster" men inte som Siri partipolitiskt aktiv vänster. Ett av hennes sista stora arbeten är altarbilden från 1967 i den av Peter Celsing ritade Nacksta kyrka i Sundsvall. Så småningom får hon lämna måleriet, hon bryter lärbenshalsen men fortsätter att rita

och engagera sig i världspolitiken och "Framtiden i våra händer"

En tidig morgon när jag är på väg till min arbetsplats på Gripsholms folkhögskola ser jag genom glasdörren rakt genom entrén mot de stora franska fönstren mot slottet i motljuset konturerna av en kvinna som står där med en cigg i munnen. Förfärad läser jag upp dörren och tänker tillrättavisa damen. Väl inne ser jag att det är Vera Nilsson som står där. I gestalt av en träskulptur av K G Beijemark. Och då må det vara förlåtet att hon har en cigg i mungipan.

Vera Nilsson dör i Stockholm 13 maj 1979

Den tredje kvinnan jag vill nämna är Berta Hansson, född 1910. Till skillnad från de två andra uppvuxen i landsbygd, på ett hemman i jämtländska Hammerdal utbildad till folkskollärare och inte till konstnär. Hon studerade på Sigtuna folkhögskola och kom sedan in på folkskoleseminariet i Umeå. Tjänst får hon 1934 i Fredrika där hon bor i en liten lägenhet ovanpå skolsalen. När hon ber om rinnande varmt vatten i lägenheten tycker skolstyrelsen att det är onödigt att satsa på en ogift "fröken" då hon ändå inte kommer att stanna så länge. För hon ska väl gifta sig och få barn och bli hemmafru och flytta därifrån. Hon arbetar i sin skola med sina barn till 1945. Hon är en uppskattad lärarinna som ritar skolplanscher och har påhittiga pedagogiska idéer. Men hon målar också av barnen. I otaliga teckningar

"Pojke i skärmmössa", Berta Hansson

ser vi hur barnen mödosamt löser, eller kanske inte, räkneexemplen i matteboken och läser ur läseboken eller svarar vid sin bänk på frökens frågor. Ömsinta och inkännande bilder av små tänkande individer. En dag kommer Elsa Björkman Goldschmidt på besök till Fredrika för att föreläsa. Ordföranden i Föreläsningsföreningen är inte på plats på järnvägsstationen men Berta är där och hälsar välkommen. Elsa bjuds hem till Berta på en kopp kaffe. Surr? Där får Elsa Björkman Goldschmidt till sin förvåning se väggarna fulla med de allra mest förtjusande konstverk.

- Men vem har gjort de här vackra bilderna?

- De har jag gjort, säger lärarinnan.

- Men då måste du ställa ut i Stockholm. Det är fulländade mästerverk!

I Stockholm kommer hon att umgås med andra kvinnliga konstnärer. Förutom Siri Derkert och Vera Nilsson, även Maj Bring och Ninnan Santesson. Hon är granne med Sara Lidman i Gröndal som liksom Berta också hade ett sommarhus i Hammerdal. På 70-talet uppmuntrades hon av skulptören Bror Marklund att göra skulpturer och hon utförde helt fantastiska små arbeten av barn i brons och terrakotta. Barn var hennes främsta inspirationskälla. Hon fick inga "egna" men som lärare hade hon ju haft hundratals. Mot slutet av sitt liv försämrades hennes syn och hon slutar med den teknik hon kanske är mästaren i, nämligen akvarellen, men hon fortsätter med olja och grafik. Hon dör i september 1994. I dag är hon aktuell med den Augustbelönade författaren Sara Lundbergs bok om Berta Hanssons liv, "Fågeln i mig flyger vart den vill".

Sagan om Nelly Sachs

Jörgen Håkansson

Den tionde december 1896 firade Nelly Sachs sin femte födelsedag i hemmet på Lessingstrasse 33 i Berlin. Hur det gick till kan vi inte veta. Möjligen spelade fadern piano som han ofta gjorde när han kom hem om kvällarna och Nelly dansade till musiken. Hon älskade att dansa. Det var dansös hon ville bli. Samtidigt cirka 100 mil söderut släcktes ett liv denna dag, utifrån våra mått mätt, ett ganska ungt liv. Den svenske industrimannen och mångmiljonären Alfred Nobel avled. Han var 63 år gammal när han ensam med sin betjänt dog i sin villa i San Remo. Alfred Nobel efterlämnade ett omfattande testamente, som idag skapar upphetsning och förväntningar runt om i världen.

Exakt 70 år senare, 1966 på sin 75-års dag, skulle Nelly Sachs denna decem-berdag ur kung Gustav VI Adolfs hand ta emot Nobelpriset i litteratur, ett pris som hon delade med den israeliske författaren Samuel Agnon.

Uppväxten i Berlin

Låt oss nu ägna några rader åt Nellys livsöde. Hon föddes 10 december 1891 i Berlin och växte upp som enda barn till en välsituerad judisk industriman och hans hustru. Hon har själv sagt att barndomen var harmonisk och det härs-kade en konstnärlig atmosfär i hemmet. Fadern var en mångsidig begåvning, som sysslade med uppfinningar och hyste konstnärliga ambitioner. Modern som ägnade sig åt hemmet skall ha varit en sorgfri natur. Efter några år fick Nelly avbryta sin skolgång på grund av bräcklig hälsa. I stället undervisades hon privat och kunde senare slutföra skolgången. Föräldrarna uppmuntrade hennes konstnärliga intresse. Redan som barn hade hon fastnat för dansen och lär i vuxen ålder sagt att *"dansen var min uttrycksform före ordet"*.

1921 debuterade Nelly med *"Legenden und Erzählungen"*. Hon var då starkt påverkad av tysk berättartradition när hon formade texterna till romantiska tablåer och stämningsfyllda scenerier. En mycket viktig influens

var Gösta Berlings saga, som hon fått i present långt tidigare. Hon sände nu sin debutbok till Selma Lagerlöf. Boken kom att spela en viktig roll i Nellys liv. I brevet till Lagerlöf skriver hon: *"Denna bok ... skrevs av en ung tyska som i den stora diktarinna hedrar sin lysande förebild."* En månad senare kom svaret: *"Hjärtligt tack för den fina boken! Kunde inte gjort det bättre själv."* Detta blev början till en stor vänskap dem emellan. Nelly hade tidigt rönt stor respekt hos Lagerlöf och hon sände sedan alla sina alster till henne.

Flykten till Sverige

Efter nazisternas maktövertagande 1933 blev tillvaron allt svårare för Nelly och hennes mor. Fadern hade dött redan 1930. De betraktade sig först och främst som tyskar och drömde inte att bryta upp under den korta nådatid då judar ännu hade möjlighet att skapa sig en framtid genom emigration. När den antisemitiska politikens yttersta konsekvenser redan var skönjbara kom en "arisk" väninna, Gudrun Dähnert, till Nellys hjälp. Hon beslöt att försöka utnyttja den gamla förbindelsen med Selma Lagerlöf för en räddningsaktion. Väninnan reste till Sverige kort före krigsutbrottet 1939 och lyckades utverka Lagerlöfs hjälp och även vinna prins Eugens stöd. Först i sista minuten gav ingripandet resultat. Nelly Sachs hade redan fått order att inställa sig till "arbetstjänst" då hon i maj 1940 kunde ta sig över till Sverige med ett av de sista flygen i sällskap med sin mor. Sedan dess var hon bosatt i Stockholm fram till sin död 1970. En liten lägenhet på Bergsundsstrand blev de båda kvinnornas hem.

Det nya livet

Med landsflykten börjar det stora skedet i hennes diktning. Redan före krigsslutet hade hon fullbordat dramat *"Eli"* ett *"mysteriespel om Israels lidande"*, och en stor del av de dikter som under titeln *"In der Wohnungen des Todes"* (Dödens boningar) gavs ut i Berlin 1947. En an-

Poesihörnan

Här kommer ytterligare ett bidrag i vår poesihörna, där vi presenterar en och annan dikt och berättar lite om författaren. Det är Jörgen Håkansson som står för urval och presentationer.

dra samling dikter *"Sternverdunkelung"* (Stjärnförmörkelse) gavs ut av ett emigrantförlag i Amsterdam. Moderns död 1950 vållade en stor kris, vars verkningar sträckte sig över flera år. Först 1957 kom samlingen *"Und niemand weiss weiter"* (Ingen vet vägen). Den följdes av *"Flucht und Verwandlung"* (Flykt och förvandling) 1959. Med dessa böcker utgivna i Västtyskland började Nelly Sachs på allvar dra uppmärksamheten till sig. Hon erhöll stipendier, pris och valdes in i akademier. 1961 bekräftades hennes position som den tidens främsta tyskspråkiga diktarinna genom utgivningen av hennes samlade lyrik betitlat *"Fahrt ins Staublose"* (Färd mot det stoflösa). Hon skulle fortsättningsvis komma ut med flera diktsamlingar och hennes ordkonst kröas med Nobelpriset i litteratur.

Det skulle bli Förintelsen – den förintelse hon själv undkom – och det dubbla främlingskapet i det nya landet, som skulle prägla andra delen av Nelly Sachs liv. Hon var 48 år vid ankomsten till Sverige. Hennes liv här skulle göra henne till en poet i världsklass och samtidigt till en djupt olycklig människa.

Kommer det en främling

Kommer det någon
fjärranifrån
med ett tungomål
som kanhända riglar
ljuden
med stoets gnäggande
eller med koltrastungens
pipande
eller
också som en gnisslande såg
skärande sönder allt som är nära-

Kommer det någon
fjärranifrån
med hundens rörelseart
eller
kanske rättans
och det är vinter
så kläd honom varmt
kan väl också hända
han har eld under sulan
(kanske han red en meteor)
så förebrå honom inte
om din mattas brännhål skriar

En främling bär alltid
sitt hemland på armen
likt ett föräldralöst barn
åt vilket han kanske
blott söker en grav.
(Ur *Flykt och förvandling* 1959)

Men tio år efter moderns död och inför
en tilltagande berömmelse kunde hon
inte värja sig. Sammanbrottet ledde
till sjukhusvistelse på såväl Söder-
sjukhuset som Beckomberga i början
av 1960-talet. Hennes paranoia blev
så påträngande att hon behövde vård.
Men på Beckomberga sköttes hon av
en läkare Sten Mårtens, som förstod
henne och under resten av sin levnad
skrev hon ibland till och från in sig
frivilligt. På sjukhuset fick hon ro och
kunde arbeta.

Dödsfabrikerna

Efter krigsslutet, då de nazistiska
dödsfabrikerna hade tvingats att in-
ställa verksamheten tyckte sig filoso-
fen Teodor W Adorno kunna fastslå
att efter Auschwitz är det inte längre
möjligt att skriva poesi. Detta kunde
snart motbevisas av Nelly Sachs, som
kom att bli en högt kvalificerad tolk för
det judiska folkets lidande under andra
världskriget. I flera lyriska verk bl.a. i
de förut nämnda *"In Wohnungen des*

Todes" och *"Sternverdunkelung"* ger
hon övertygande prov på sin förmåga
till inlevelse i sitt folks martyrium.
Hennes bärande tanke var försoning.
Samtidigt som hon ville vara offrens
röst sökte hon ett försonande håll-
ningssätt till gärningsmännen, vilket
inte alltid föll i god jord under åren
då omfattningen av nazisternas brott
uppdagades. Det har många gånger
berättats att de få som överlevde förin-
telsen hade svåra skuld känslor. "Varför
fick just jag överleva, så orättvist mot
dem som dog", frågade man sig.

O dessa skorstenar
på Dödens sinnrikt byggda boningar,
då Israels kropp, upplöst i rök,
gled genom luften
Som skorstensfejare den upptogs av
en stjärna,
som blev svart.
Eller var det en solstråle?

O dessa skorstenar!
Frihetsvägar för Jobs och Jeremias stoft
Vem uppfann er och byggde sten för sten
En väg åt flyktingars rök?

O ni Dödens boningar,
så trivsamt inredda
för husets värd, som annars blott var gäst
O ni fingrar
som lagt ingångströskeln
likt en knivsegg mellan liv och död-

O ni skorstenar
O ni fingrar-
Och Israels kropp i rök genom luften
(*In der wohnungen des Todes*)

Poeten

Akademiledamoten Katarina Fros-
tenson (en av de pausande i Svenska
Akademien) ger här sin syn på frågan
varför man även idag ska läsa Nelly
Sachs lyrik.

*"Dikterna ställer oss inför känslan,
de bär fram och åskådliggör smärta,
längtan. De innehåller så märkliga
stämningar, mellan liv och dröm,
branta kliv mellan vardag och stjärn-
himmel. Hon är så djärv!"*

Men även om Nelly Sachs såg samma
saker som andra människor såg,
omvandlas allt i dikten. Det gör henne
svårläst. Hennes universum kan tyckas
omgärdat av oöverstigliga murar, men
läsaren av hennes lyrik måste frigöra

sig från invanda föreställningar för att
få kontakt med hennes bildspråk.

Så djupt ned har jag färdats
längre än till min födsel
tills jag mötte den tidigare döden
som åter försköt mig
till denna sjungande pyramid
för att mäta upp det antända
tystnadsriket
och jag längtar mig vit efter dig
Död – var mig ingen styvfader mer
(Ur *"Glühende Rätsel"*)

Nelly Sachs fick efter flera avslag
svenskt medborgarskap 1952. Här i
Sverige betraktas hon mest som tysk
författare, men i Tyskland vanligen
som svenska. Sitt hemland ansåg hon
dock ha ingen annanstans än i det
tyska språket. Hon ligger begravd på
Norra kyrkogården i Stockholm. Nelly
Sachs har gjort svensk lyrisk diktning
ovärderliga tjänster genom sina tolk-
ningar av ett antal svenska poeter till
tyska språket och därigenom utvidgat
språkområdet för vår poesi.

Som en kuriositet kan nämnas att
hennes bostad på Bergsundsstrand
donerades till Kungliga biblioteket i
Stockholm. Tre våningar under jord
finns hennes hem "Kajutan" intakt,
en etta med ett litet kök. Rummen är
öppna endast för forskare.

Hennes liv och gärning kan utan
tvivel beskrivas som en saga, med
sagans alla beståndsdelar av yttlig idyll,
olycka, fasor, grymhet, sjukdom men
med ett lyckligt slut. Hon fick Nobel-
priset i litteratur "för hennes framstå-
ende lyriska och dramatiska diktning,
som med gripande styrka tolkar Israels
öde."

I sitt tal på Nobelbanketten 1966
anspelade hon på sin födelsedag "Idag
efter 26 år i Sverige tänker jag på min
fars ord, som varje 10 december ytt-
rades i min hemstad Berlin: 'Nu firar
de Nobelfest i Stockholm.' Tack vare
Svenska Akademiens val befinner jag
mig idag i detta firande. Det tycks mig
som en saga blivit verklighet."

Naturen fortsätter att gäcka oss. Men ”valv efter valv öppnar sig” i sökandet Torkell Rosell

Först apropå osannolika möten: Enda gången jag hittills ensam besökt Tekniska museet hittade jag vår redaktör Urban krypande här bakom kontrollbordet för modelljärnvägsanläggningen (eller åtminstone några meter längre söderut).

Jag berättade då att jag besökt några öppna föreläsningar (<http://su.se/oppnaforelasningar>) vid universitetet, i ett försök att hålla mig uppdaterad.

Tre toppforskare som tilldelats medel av Europeiska forskningsrådet, för att fritt forska om sådant som får ta tid gällande uthållighet, var inbjudna.

- *Varför är vatten så unikt och viktigt för vår existens*, Anders Nilsson, Fysikum

- *Hur förvaltar vi vår planet?*, Johan Rockström, Stockholm Resilience Center

- *Lite galet enkel kemi som naturen gör men vi inte förstår*, Martin Högbom, Institutionen för biokemi och biofysik

Jag känner mig lyxig när jag lutar mig bakåt i Aula Magna.

Upplevelsen att utan redovisningsplikt och anteckningsblock avnjuta andras lägesrapport från den eviga sanningsjakten berusar mig.

Jag börjar med att fritt referera Martin Högboms föreläsning och hoppas att det väcker ert intresse att kolla vidare. Här följer min vanskliga minnesbild u.p.a.

Vi fick t.ex. veta att metangas för 2 000 miljarder (?) årligen bränns upp (omvandlas till koldioxid och vatten) vid oljeutvinning. Här frigörs stora mängder energi (till ingen nytta, men det eldar på växthuseffekten).

Naturen delar upp det stora energisprånget i många små. Hur?

I fallet metangas kan bakterier omvandla gasen till flytande metanol, ett utmärkt bränsle. Detta är (formelmässigt) en enkel reaktion som vi människor går bet på.

Hur gör bakterierna?

Hittills har man identifierat fem delsteg i deras omvandlingsarbete. För att styra kemiska reaktioner använder naturen biokatalysatorer/enzymer. Dessa ämnen får specifika reaktioner att ske utan att katalysatorerna själva förändras.

Enzymerna är ofta mycket komplexa och jakten på molekylstrukturen fortgår med allt större instrument.

Exempel på katalys: Vanligt strösocker spjälkas i kroppen i enkla sockerarter som vi kan tillgodogöra oss. Det går på bråkdelen av en sekund. Utan enzym skulle det ta 450 år!

Ganska få av periodiska systemets element dominerar i livets kemi. Desto fler enzym finstyr livsprocesserna och DNA-strängen har enzymrecepten. Livets kemi sker alltså med få element, många styrande enzym som styrs av DNA-koden och ett väl utnyttjat energiflöde.

Så kan alltså livet fortgå. **Hur** det sker lär vi oss alltmer om. **Varför** livsprocesserna sker ger oss biokemin inget svar på.

Lite kort om de andra två föreläsningarna:

Johan Rockström kom in med cykelhjälm i handen och upprepade sin oro och sina förhoppningar.

Jag börjar med en förhoppning.

Om alla världsdelar, länder, regioner och personer halverar sina koldioxidutsläpp vart tionde år kanske vi kan

undvika att jorden blir en obeboelig planet. ("Moors omvända lag").

När jag ser min omgivning som mäter sina upplevelser i kilometer, kilowattimmar, kvadratmeter, kilokronor och sedan köper sinnesfrid med en hybridbil

och källsorterar ... så misströstar jag!

När inte ens ständiga larm, extremväderrapporter m.m. får polletten att trilla ned saknas något. Vad då? Kanske folkbildning?

Att vatten är unikt visste vi.

Att vatten är mycket stabilt, har stor värmekapacitet, hög lösningsförmåga, hög ytspänning och hög kokpunkt samt mindre täthet i fast form än i vätskeform är en förutsättning för den biosfär vi känner och är också allmänt känt.

Varför vatten avviker genom att ha täthetsmaximum vid plus fyra grader var en del av Anders Nilssons forskningsprojekt.

Vatten har egentligen två strukturer med olika täthet i vätskeform som växlar beroende av temperatur.

Att vattenmängden på jorden motsvarar en boll med 138 mils diameter, sötvatten en 27-milsboll och tillgängligt sötvatten en 6-milsboll var dagens modell av proportionerna.

Att vatten är så unikt gör att det är oersättligt till skillnad från t.ex. energikällor.

Det hela var en pedagogisk njutning, som demonstrerade värdet av kunskap, nyfikenhet och engagemang liksom glädje och trovärdighet. Arrangemanget är också en påminnelse om den ofta gjorda erfarenheten att "the best things in life are free". De bästa föreläsningarna, den finaste musiken, de mest intressanta samtalen, de vackraste naturupplevelserna är alla gratis, detta i en tid då ytlighet, flams, koldioxid och kommersialism förorenar allt fler rum.

Lärare brukar säga att man lär så länge man har elever, men det är helt ok att vara en lärande elev.

Vad är det du säger? Ett seminarium om sanning, hopp och vilja

Per-Ola Jansson, inledningsanförande på Vestlunddagarna den 12 – 13 april 2018

Per-Ola Jansson och Monica Widman Lundmark

Vestlunddagarnas uppmaning ”Demokratisera demokratin!” syftar till att belysa demokratin styrka i en omtumlande, global värld. Men även att belysa dess problem.

De flesta av oss som är samlade här idag, har sin förankring i den svenska folkbildningen. Där utgör demokrati-frågorna ryggraden. Vi är väl förtrogna med denna vår biologi. Vår främsta uppgift är inte att sprida populärvetenskaplig information till folket utanför akademien, ej heller att vara en sanningsgarnison vars främsta uppgift är att slå ned på samtidens dunkla, ob-skyra idéer och föreställningar. Sådana ansträngningar är givetvis hedervärda, men nej, vår främsta uppgift det är, att gång på gång framhålla det mänskliga mötets möjligheter, att ständigt visa på dialogens styrka, när människor med olika erfarenheter möts och lyssnar på varandra; tar intryck, växer och blir klokare, med bibehållen respekt, ibland även för de åsikter som man kanske inte alla gånger kan dela.

Den man, vars livsgärning vi idag hyllar med detta seminarium, har genom ett långt och aktivt arbete inom, och för folkbildningen, ständigt formulerat sin tro på det mänskliga mötet och dialogen som det främsta verktyget för demokratisering och ökad respekt för medmänniskan.

I Gösta Vestlund pågår ständigt en dialog mellan motsatta idéer och förhållningssätt. Den senaste rapporten från World Value Survey konfronteras med framväxten av neokonservativa idéer och tankemönster här hemma i Sverige i vår egen tid. Hos honom möts tanzanisk livsglädje och opti-

mism med folkhemsk nyttomoral och gråhet, folkkyrkotankar inhämtade i Sigtuna prövas mot uppsaliensisk, aka-demisk snobbism, idrottens tävlings-hets med dess samtidiga möjlighet till förbrödring och vänskap. Säreigna minnen från möten på Brunnsvik med studerande och lärare vars olika livshållningar kunde präglas av marx-istiska, mytiska eller kristna utgångs-punkter, men där alla kunde göra sig gällande och känna sig respekterade, därför att dialogen berikade dem alla.

I år är våra ledord sanning, hopp och vilja. De kan tyckas höra hemma i en frikyrkopredikan. Även om vi inte står inför den yttersta domen, så menar vi att dessa ledord förtjänar att uppam-mas av oss folkbildare just nu, mer än kanske någonsin. Det är allvar nu.

Under påsken läste jag ett inlägg i SvD, som är ett publicerat tal av den brittiske författaren Ian McEwan till en grupp studenter på deras examens-dag, vid något av Madrids universitet. I talet jämför han hur han uppfattade världen när han nyexaminerad lämna-de Oxford på 70-talet, med den värld som nu väntar vår tids nytexamine-rade akademiker. Han börjar med att betona de fasor som väntar: en värld i kaos, en frihetlig samhällssyn under attack, arbetslöshet och populism, cyberkrig, humanitära katastrofer, där hela befolkningar hotas av att dö i kolera och difteri, klimatförändringar som kan föröda hela vår civilisation.

Sen går han vidare med att vi ”sam-tidigt befinner oss i en gyllene era för naturvetenskap och teknologi. Ser vi till framstegen inom kosmologi, teore-tisk fysik, cellbiologi och materiallära är det här en fantastisk tid att leva i. Konsten, humanioran och forskningen inom tusentals olika fält blomstrar. Vi har bara hunnit till första kapitlet i den digitala revolutionens historia” /.../ Men här har vi ett perfekt exem-pel på hur hjälplösa vi kan vara inför konsekvenserna av vår egen intelli-gens /.../ de här små maskinerna vi

har i våra fickor är oemotståndliga. Ingen tvingar oss att köpa dem. Vi till-bringar våra dagar uppkopplade mot varandra. Hur kommer det sig att vi så villigt ger upp vår ensamhet?”

Så här lyder slutklämmen:
/.../ Köp en anteckningsbok, använd en penna, hänge er i total ensamhet åt er egen privata rymd. Ta makten över den plats där inga andra kan nå er, hitta er, påverka er, sälja något till er eller berätta för er om sin senaste semester”

Det låter som en önskedröm, detta att få vara ifred, slippa alla algoritmer, alla töntiga förslag på vad du skall läsa, vilka streamade filmer du bör ladda ned, alla cookies du bör till-låta. Men ändå känns det tveksamt att försöka lämna, eller fly bort från vår digitaliserade värld med alla sina ofullkomligheter. Måste vi inte nu, var och en, och tillsammans, istället vara beredda att ta ett ännu större ansvar för att de dystopiska stämningarna inte skall övergå i verklighet?

Eller kan vi göra både och?

Under årets Vestlunddag belyser vi hur det storartade verktyget DE-MOKRATI står sig när vi famlar efter en samlad VILJA som borde göra det möjligt för oss att staka ut en hållbar väg till en gemensam framtid. Står HOPPET ännu till ökad kunskap? Vilka nya möjligheter står oss folkbil-dare till buds? Vår tids dominerande tankefigurer har fötts i en postmodern värld där den absoluta sanningen gömt sig bakom en myriad av tolknings-möjligheter, men där lögnerna alltjämt florerar. Då måste rent dialektiskt också sanningen finnas. Utan sanning, ingen lögn!

Så, ännu en gång välkomnar vi er till två dagar fyllda av intensiv dialog, aktuella exempel på demokratiutveck-ling, skön musik och glädje!

Folkhögskolan på den europeiska marknaden - om folkbildning och SeQF

Henrik Falck

Denna artikel är en starkt nedkortad version av ett arbete i rektorsutbildningen. Hela uppsatsen kan läsas på Veteranförbundets hemsida.

I det tysta pågår en förvandling. Krig förklaras, folkmassor rör sig, val hålls, men i lugnt gemak tuffar det europeiska maskineriet på. Oförvitligt arbetar parlament, kommissioner, regeringar, myndigheter och råd mot det gemensamma mål som en gång sattes om fri rörlighet. Allting rör sig. Det fastställs planer, det uppställs kriterier, det framläggs propositioner. Det implementeras, remitteras, valideras. Något måste hända. Förändringen pockar på.

Vi befinner oss mitt i ett skede. Besluten är fattade och förberedelsen vidtagen. Folkhögskolan är sedan sommaren 2017 en del av SeQF (Swedish Qualification Framework), den svenska tillämpningen av det europeiska kvalifikationssystemet EQF (European Qualification Framework). Men inom folkbildningen har det varit påfallande tyst. Folkhögskolans allmänna kurs ska kvalitetssäkras och intyg utdelas. Den ska kunna jämföras med andra utbildningar inom hela EU och underlätta för studerande att röra sig mellan arbete och studier i olika länder. Men kvalitetssäkring kräver en uppfattning om vilken kvalitet som ska säkras. Jämförelse förutsätter två jämförbara ting. Det förutsätts en kunskapssyn, en pedagogik och en bildningstänke. Vilken kunskaps- och bildningssyn ligger bakom SeQF? Hur förhåller den sig till svensk folkbildning? Diskussionen lyser med sin frånvaro.

Vi kan jämföra SeQF-begreppet läranderesultat med kunskapssyn och bildningstänke i folkbildningen. Vi ser en iögonfallande **likhet**: i båda fallen vidgas kunskapsbegreppet till att omfatta inte enbart teoretisk, boklig kunskap, utan allt som går in under kunskaper, färdigheter och kompetenser. Men vi ser fler **skillnader**. Läranderesultat innefattar varken progressivismens subjektorienterade kunskapssyn eller bildningstänkens fria kunskapslust och vidgade perspektiv. Idén om läranderesultat kan sägas ingå i en ekonomistisk eller marknadsorienterad diskurs. Det är ett sätt att tala och styra skola och utbildning så att de underställs ekonomiska motiv. Utbildning syftar till att främja fri rörlighet på en marknad, anställningsbarhet och tillväxt snarare än andra ideal, som t.ex. politiska (demokratiskt sinnelag eller maktkritik), kreativa ideal eller ren och skär kunskapshunger.

Jämför vi idén om läranderesultat med bildningstanken får vi följande uppställning.

Läranderesultat

- börjar i kursplanens (lärarnas, skolans) målformulering
- beaktar inte läroprocessen
- slutar i något yttre i förhållande till den lärande (skriftligt resultat)

Bildningstanken

- börjar i intresse och erfarenheter hos den lärande
- verkar i förmedling mellan egna erfarenheter och vidgad horisont
- slutar i en förändring av den lärande själv

De pedagogiska idéer som har kännetecknat svensk folkhögskola har förenat nyttokrav med bildningshunger. Tiden på folkhögskola ska både rusta för arbetslivet och ge allmän medborgerlig bildning. Den kan öppna vägen för högre studier men också bjuda in till en bildningsresa. Resan är en rörelse med sig själv som mål. Slutet på resan innebär för somliga en förvandling av sig själv.

Med SeQF tippar vågskålen över. Samhällets krav på rörlig arbetskraft väger tyngre. Det har genomförts utan diskussion inom folkbildningen om politisk målsättning, innebörd och konsekvenser. Det placerar folkbildningen mitt i en ekonomistisk diskurs, där utbildning ska standardiseras och jämföras för att öka mobiliteten på den europeiska arbetsmarknaden. I centrum står begreppet läranderesultat. Med det ska utbildningen på folkhögskolan (allmän kurs) utformas från förutbestämda mål, som deltagare förväntas kunna uppnå. Det skiljer sig från den kunskapssyn och pedagogik som präglar folkhögskolan.

Den utgår från den studerandes egna erfarenheter och utifrån den formuleras mål för studierna. Vägen till kunskap slingrar sig fram mellan egna erfarenheter och vidgade perspektiv. Folkhögskolorna åläggs av Folkbildningsrådet att upprätta skriftliga läranderesultat för sina allmänna kurser.

Vad göra? Vi bör i dagsläget, menar jag, göra en dygd av nödvändigheten. Det innebär att ta tillfället i akt och använda den obligatoriska uppgiften (att formulera läranderesultat i en kursplan) till en diskussion om innehållet i undervisningen. Ett läranderesultat på vår skola skulle kunna vara att deltagare ska vara i stånd att utöva motstånd, känna kunskapslust, agera fritt och frivilligt, ge sig hän åt bildningsresor.

Veteranträff i Gamleby 17 april 2018

Monica Roselius

Folkhögskolans Veteranförbund fick på sin träff i Gamleby folkhögskola möta både nytt och gammalt i spännande förening. Skolan tar väl vara på sin hundraåriga historia i kombination med de mycket 1960-talstypiska byggnaderna. Här finns internat, ett kök som serverar två måltider per dag, ett bibliotek och många andra exempel på en "totalmiljö".

Här finns också ett brett kursutbud som tillgodoser vitt skilda behov: allmänna kurser som ger gymnasiekompetens, men även många specialiserade, alltifrån etableringskurs för nya svenskar till intressebaserade kurser i t ex textilslöjd, folkmusik, fotokurs m fl.

Med oss veteraner ville skolans nuvarande rektor Karin Olsson med kollegorna Jan Carlsson och Eva Grenfeldt utbyta tankar om mångfalden i folkhögskolan, en styrka som också ställer krav och frågor om prioriteringar.

Vi tio veteraner som slutit upp på Gamleby folkhögskola gladdes oss åt skolans höga ambitioner och engagerade medarbetare. Men vi fick också del av hur folkhögskolornas villkor kan avförändras av huvudmän och samhällsutveckling. Gamleby folkhögskola är (liksom tre andra folkhögskolor i Kalmar län) landstingsskolor, vilket historiskt sett brukar innebära en jämförelsevis trygg tillvaro. Ändå finns det frågetecknen kring den nu pågående förändringen från landsting till Region Kalmar – var hamnar folkhögskolorna där? Vårt intryck var att Gamleby folkhögskola står på stabil grund samtidigt med anpassning till ständigt nya roller inom folkbildningen.

Som symbol för denna mångsidighet avslutades veterandagen av unga elever från Folkmusikkursen, som tillsammans med sin lärare riksspelman Pelle Björnert gav oss en härlig slutkläm med taktfasta polskor ur det gamla bondesamhället.

Vi tackar Gamleby folkhögskola för en trivsamt och intressant dag, och inte minst skolans förre rektor Hans Åhlund för initiativet att till Gamleby förlägga region Östs veteranträff denna vårlusa aprildag 2018.

Det röda Brunnsvik

Gösta Vestlund

Hösten 1942 började jag lärartjänsten på Brunnsvik, sju år efter vinterkursen på Sigtuna folkhögskola. Mina framtidsutsikter hade förändrats radikalt. Först studentexamen i Sigtuna, sedan lärarutbildning i Uppsala och så lärartjänst i Brunnsvik. Men allt detta överskuggades tusenfalt av det som katastrofalt förändrade livet för miljoner människor världen över. Ohyggliga diktaturer i Tyskland, Sovjet, Italien och Spanien. Världskriget med oskattbara förluster i människoliv och värden.

Ett helt annorlunda inslag i den dystra bakgrunden måste jag tillägga. Ett personligt och livsbejakande inslag. Innan jag lämnade Sigtuna sommaren 1937, mötte jag en 17-årig norsk "pike", som deltog i en kurs på folkhögskolan. Efter några intensiva möten beslöt vi att hålla kontakten. Hon återvände till Oslo, och för mig blev det de två närmaste åren spännande cykelturer på grusvägar vid svindlande stup över Jotunheimen till hennes "hytte" vid Nordfjord. Så kom Hitlers ockupation av grannländerna med censurerade brev, en resa till Norge under egendomliga förhållanden och så äntligen resan till den belägrade norska huvudstaden. Min Martha Elisabet (Vesla) och jag vigdes av en svensk präst i juni 1942. Tillsammans med min unga fru mötte jag så Brunnsvik för första gången.

I minnet hade jag Sigtunastiftelsens klosterliknande byggnad, här kom jag närmast att tänka på en fåbod på en sluttning ned mot sjön Väsman och med milsvida skogar ikring. Där fanns gamla byggnader, en loftgång och en fatbur, en oansenlig byggnad, ett enkelt Folkets Hus, där verksamheten började. En perfekt miljö för den hembygdsinriktade skola, som Karl Erik Forslund och Uno Stadius drömde om. Men där fanns också imponerande hus för både folkhögskolan och LO-skolan, alla målade i falurött. De byggnaderna skvallrade om ett vidare perspektiv; arbetarrörelsens framtid.

Kursstarten ägde rum i gymnastiksalen, dekorerad med löv i alla höstens färger. Välkomstalet hölls av ingen mindre

än Kopparbergs läns landshövding Bernhard Eriksson, tidigare minister och nu skolstyrelsens ordförande. Han hade lagt sin gruvarbetarhatt bredvid sig på talarstolen. Inledningen kommer jag alltid att minnas:

"Kamrater! Jag lyckönskar er som får studera på denna fina skola. Och jag har sagt till mig själv: 'Du Bernhard, skulle du klara av det? Nej, du är för dum.' Därför önskar jag er lycka till!"

Jag kunde inte tolka talet på annat sätt än att det var gruvarbetaren som talade, inte landshövdingen. Lite förenklat drog jag slutsatsen att "klimatet" i Sigtuna präglades främst uppifrån av skolans ledning och tro, medan Brunnsvik fick sin styrka nerifrån. En övertygelse som delades av både lärare och elever och hade starka drag av folkhemsvisionen.

Lärarna spelade givetvis en viktig roll, med samma vision som grund, men med inriktning på sina ämnen. Alf Ahlberg påverkade många på skolan och i befolkningen genom sina stillsamma men tankeväckande filosofiska och kulturhistoriska utblickar. Roar Lindgren berättade realistiska händelser ur arbetarrörelsens tidigare utveckling och Rickard Norrman delade med sig av sitt stora litterära kunnande och sin humor. Till detta kom att de livfullt deltog i spontana diskussioner vid kvällssamtal i Röda Nästet och andra elevbostäder. Allt detta stimulerade många elever att delta i debatten och tiden på skolan kom, trots det dystra världsdramat omkring oss, att präglas av en stärkande tro på framtiden.

Humorn hade en självklar plats på skolan. Ibland, t.ex. på första april, blommande den särskilt starkt. Att höra Alf Ahlbergs beskrivning av ångmaskinens funktion eller Rickard Norrmans av fysikens mysterier glömmar jag aldrig. Det hände också att företagsamma elever framförde något drama, som de själva signerat. En av dem

hade inspirerats av en dansk författare, som lät en död person uppstå i sitt drama. Så skedde också en lördagskväll på folkhögskolan. Jag råkade sitta bredvid rektor, och när det dramatiska hände, sade han till mig: *"Tror du att Strindberg hade klarat av det här?"*

För mig blev upplevelserna på Brunnsvik av stor betydelse, både allmänt och pedagogiskt. Det gällde särskilt min undervisning i historia. Undervisningen i historia vid universitetet i Uppsala byggde till stor del på kungalängder och ingående redogörelser om våra framgångar på olika krigsskådeplatser på kontinenten. Det väckte inte någon entusiasm på mina lektioner precis. Efter en tid tog jag upp problemet med rektor. Han lyssnade som alltid mycket vänligt och tog sedan fram ett manuskript till en kulturhistorisk översikt som ännu inte publicerats. Jag läste den och försökte lägga om min undervisning. I varje fall började eleverna lyssna och ställa frågor. Mina övriga ämnen, geografi, svenska och gymnastik, kunde jag, som jag uppfattade det, fullgöra relativt tillfredsställande.

Min lilla Vesla och jag trivdes med lärarna och eleverna. Vi fick många vänner och många nya synpunkter på samhällsutvecklingen.

Tyvärr blev vår tid på Brunnsvik alltför kort. Våren 1943 blev jag inkallad till beredskapstjänst i Norrland. Men vi hann båda uppleva vilken drivkraft andan på Brunnsvik utgjorde för svenska arbetarrörelse.

Regional träff på Österlens folkhögskola

Björn Grip

Vi hade en väldigt trevlig regional träff på Österlens folkhögskola för ett tag sedan, närmare bestämt den 4/4. Internationellt engagemang på folkhögskolorna under 50 år var temat. Vård för arrangementet var Göran Göransson, legendarisk kursföreståndare för de internationella kurserna på Tomelilla/Österlens folkhögskola. Vi var sex personer som träffades, varav tre personer hade varit lärare på värdskolan.

Jana Nabudere, Görans efterträdare som föreståndare för de internationella kurserna inledde vår dag med att berätta om dagens internationella kurser på skolan. Väldigt mycket bedrivs idag på distans, men reseverksamheten är fortfarande en viktig del av verksamheten. Rekryteringen är inte densamma som under "högkonjunkturen" på 1970-talet, men man fyller dock kurserna utan problem.

Göran fortsatte med att berätta sin historia, som omspanner 45 års resekursverksamhet främst med inriktning på Östafrika, och då är inte den egna elevtiden - tre år - på skolan inräknad. En minnesbok, där studerande på kurserna berättar, var underlaget för Görans föredrag. Den gav en spännande historia om de internationella kursernas utveckling. Diskussionerna och skrönorna om vad som förevarit blev många och långa.

Så småningom fick dock Clara Nankler möjlighet att berätta om sin bok - en sammanställning av internationella kurser i Sverige - där omfattning, utveckling och sammanhang för de internationella kursverksamheterna presenteras.

Vår gemensamma dag i Tomelilla avslutades på Sveriges minsta museum, nämligen Hasse&Tage-museet. Göran, som är kassör i föreningen som driver museet, agerade som värd och guide.

En innehållsrik dag, där vi också diskuterade regionföreningens fortsatta möjlighet till verksamhet under lunchen. Tyvärr anser sig inte Göran ha möjlighet att ta på sig ett kontinuerligt ansvar för att vara kontaktperson. Samtliga närvarande hoppades dock att det blir något initiativ till hösten.

I februari i år utformade styrelsen en enkät ställd till samtliga medlemmar. Den inbringade 21 svar.

Här nedan kan du läsa svaren i de delar av enkäten som berör kommunikationsfrågor, dvs. Folkhögskoleveteranen (Medlemsbladet), hemsidan och Facebook-gruppen. Resultaten i sin helhet kan du hitta på hemsidan.

Folkhögskolans Veteranförening. Enkät våren 2018

1. Medlemsbladet

A. Kan du tänka dig att få tidningen på nätet?

Ja, elva svar. Nej sex svar.

B. Vad anser du allmänt om innehållet i tidningen?

För mycket text, för lite bild.

God blandning.

OK men kunde vara "mer" up to date.

Bra innehåll. Håller "mitt gamla yrkesliv" levande.

Mera om fhsk idag.

Allt om gamla fhsk elever/lärare/anställda; hur går det för internaten?

Givande läsning överlag.

Allmänt att mycket är intressant, men ibland för mycket nostalgi.

OK, två svar.

Läser från pärm till pärm.

Bra och hög nivå.

I stort sett bra.

C. Vad är bäst i tidningen?

Aktuell info, egna tankar och reflektioner.

Stewe läsvärd.

Ordförandetankarna viktiga och bör inleda.

Anknytningen till dagens fhsk-värld fyra svar.

Gösta Vestlund, tre svar och "Jag drömmer om."

Poesihörnan. Min väg till fhsk.

Uppdatering av det som händer i fhsk-världen + anekdoterna.

Allt om gamla fhsk.

Hur det var förr. Osannolika möten.

Min väg till fhsk.

Björns krönika. Jörgens författarporträtt. Gläds åt kortnyheter.

D. Vad behöver förbättras?

Dagsaktuella frågor, tre svar.

Om fhsk-verksamhet.

Låt inte Stewe harva i all evighet, finns även bra skribenter bland kvinnor.

Digital distribution ger dessutom plats för mer innehåll.

Intervjuerna för långa.

Layouten är väldigt tråkig, behöver moderniseras.

Ibland långa artiklar.

Layouten borde göras luftigare. Artiklarna känns lite tunga nu.

Artikelförslag: Mitt liv som pensionär. Berättelser om hur man lever sitt liv efter pensioneringen.

Debatt. Några folkbildare med hyfsat olika åsikter diskuterar en fråga i samma nummer av bladet, annars blir tiden för lång mellan debattinläggen. Minnen om roliga, unika händelser man upplevt.

Tag fram skildringar från äldre tiders folkhögskolor! Jag publicerade t.ex. en skildring av julen på Norra Häl-singlands fhsk 1910.

Nordiskt, skriv om folkhögskolornas verksamhet i de nordiska länderna.

E. Vad läser du först?

Ordförarens reflektioner, tre svar.

Tar det systematiskt från pärm till pärm.

Olika, två svar.

Här kan man läsa allt, två svar.

Beror på.

Vet ej.

Första sidan.

Aktuellt.

F. Vad brukar du hoppa över?

Gamla minnen.

Inget, fyra svar.

Stewes artiklar börjar bli lite tröttsamma.

Konsthörnan.

Kanske poesin, ursäkt mitt opoetiska jag.

G. Frågor om de fasta inslagen i tidningen. Rangordna från 1 till 5, med 5 som bäst!

Medeltal från avgivna svar (12).

a. Jag drömmer om folkhögskolan.	3,8
b. Min väg till folkhögskolan.	4,0
c. Anekdoter.	3,0
d. Poesihörnan.	3,2
e. Konsthörnan.	2,6
f. Att göra gott som veteran.	2,5

2. Hemsidan och Facebook.

A. Vad tycker du om detta sätt att använda hemsidan och Facebook? (här kortad frågeställning).

Fb medlemsgrupp existerar inte. Fb väldigt lite material. Meningslöst.

OK, tre svar.

Det blir nog bra.

Hemsidan, särskilt i dagens debatt – bättre än Fb.

Helt OK + Bra, två svar.

Har inte hittat på den förrän nu, men det är säkert bra.

Bara ni orkar hålla den a jour, så är det utmärkt.

Hemsidan OK. Fejan lite passiv.

De är bra sociala medier, men måste ständigt skötas och vara aktuella annars förlorar de snabbt intresse.

B. Vad tycker du allmänt om hemsidans innehåll och form?

Ej studerat den närmare.

Bra, två svar.

Är inne på sidan någon gång.

Riktigt snygg.

Är nog bra.

Fräsch och förtroendeingivande.

OK, två svar.

Informativ och lättillgänglig.

Lättläst och innehållsrik.

Ska finnas. Att besöka den bör bli en vana.

Använder ej dessa.

Hyfsad, men Västsvenska distriktets regelbundna träffar tycks aldrig komma med.

C. Har du förslag till annan utformning?

Nej eller ej kommentar, fem svar.

Fylligare, fler borde skriva där.

Lite modernisering.

I fliken "Regionala möten" saknas några referat som varit med i tidningen. Hur sker urvalet?

Använder ej Fb, två svar.

Hållas aktuell hela tiden för att bli läst.

Den här enkäten finns ej med.

Borde vara möjligt att själv lägga in arrangemang på Fb. Funkar inte idag, såvitt jag vet.

Skippa Fb om det inte blir mer än nu!

D. Hur ser du på möjligheten att skriva i gästbloggen?

Har inte använt möjligheten.

OK.

Passar inte på hemsida, ska vara på Fb.

Tror att vi tillhör fel generation.

Har inte Fb.

Är inte mycket för att blogga.

Alternativt Fb.

Möjligheten förskräcker. Bättre att skribenter skriver övertänkta och korrigerade inlägg, än att bara öppna luckan.

Bra ide, men nej.

Varför inte.

Bra möjlighet!

E. Vad kan vi (du) göra för att få fler bidrag?

Vet ej, tre svar.

Möjligt att förslag på olika teman/problemområden kan verka förlösande på somliga.

Uppmuntra f.d. kolleger att bli medlemmar.

Jag kan påminna om kursen på Stora Karlsö (som Jörgen deltog i för några år sedan).

Prata med folk d.v.s. medlemmar.

Uppmuntra medlemmar att skriva genom telefonsamtal.

Hundra år 1968 - och vad hände sen?

Per Olof Öhrn

Den 12 april var det regionträff för folkhögskoleseniorer på Sankta Elisabets folkhögskola i Göteborg. (Om det ska heta veteraner eller seniorer var en av sidodiskussionerna på träffen.)

År 1868 fanns det tre folkhögskolor. Så började det för 150 år sedan. År 1918 var det 52, 1968 105 stycken och 2018 155.

Signild Håkansson har varit med sedan 1968, som lärare, rektor och som handläggare på Folkbildningsrådet, tog med deltagarna genom de senaste 50 åren. En intressant och angelägen vandring genom de årtionden som de flesta av deltagarna hade varit med om.

Med hjälp av statistik kunde det konstateras att det startats 64 nya skolor efter 1968 och sett över de

150 åren är det en ny skola per år. Det finns en stabil tillväxt och en stor uthållighet. Av de 105 skolorna som fanns 1968 har två lagt ner verksamheten.

Under de senaste 50 åren har ett antal skolor bytt ort från landsbygd till tätort och det är en markant utveckling av skolor i storstadsområdena. Idag är den vanligaste kursdeltagaren den som går en kurs dagtid och som inte bor på något internat. Endast 14% av deltagarna bor idag på internat. För Signild Håkansson betydde medverkan på Sankta Elisabets folkhögskola att hon besökt alla 154 skolor som uppbar statsbidrag idag, det firades med tårta.

Rektor Mario Ognissanti från värdskolan presenterade skolans breda och innehållsrika verksamhet med allmän kurs och det

som stack ut lite extra var Etikforum med utmanade ämnen och kvalificerade föreläsare.

Kursen vidgade vyer med utbildning i sex språk samt de nystartade kurserna Kyrkomusikalisk distansutbildning och Studium biblicum.

Birgitta Nesterud rapporterade från Veteranföreningens styrelse. Region västs träffas två gånger om året. Engagemanget för folkhögskolan finns liksom nyfikenheten att få höra vad som händer idag och inte minst att i kollegors och vänners gemenskap uttrycka tankar och erfarenheter, som även de som är verksamma idag skulle kunna ha glädje av.

Signild och Mario

